

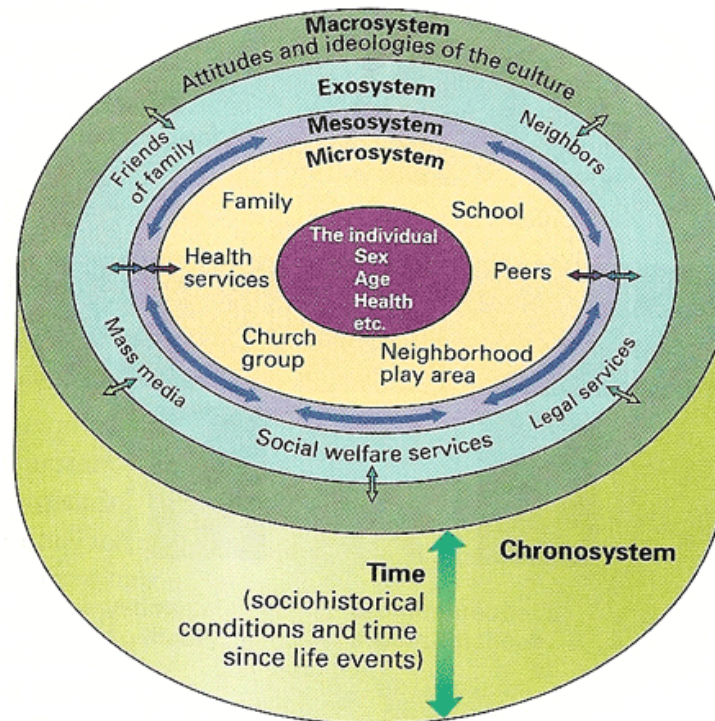
***VLOGA JEZIKA IN SOCIALNIH
KONTEKSTOV ZA RAZVOJ
PREDBRALNIH IN
PREDNAPISOVALNIH ZMOŽNOSTI***

Ljubica Marjanovič Umek

Konceptualizacija zgodnje pismenosti

Umestitev v razvojnopsihološke teorije

→ **Socioekološke teorije**

Konceptualizacija zgodnje pismenosti

→ Sociokulturne teorije

Obravnavajo jezik, kulturo, zgodnje socialne interakcije, formalno in neformalno poučevanje, različne socialne kontekste

ključne za razvoj zgodnje pismenosti

**simbolno posredovanje, zlasti preko
JEZIKA**

Konceptualizacija zgodnje pismenosti

→ Sociokulturne teorije

Razlaga **porajajočih se procesov** (npr. porajajoča se pismenost) oz. kontinuuma v razvoju za razliko od **razvojnih mejnikov oz. zrelosti** npr. za branje in pisanje (otroci, stari od 6 do 7 let).

Konceptualizacija zgodnje pismenosti

“Ne zdi se sprejemljivo, da bi točno določili čas v otrokovem življenju, ko se začne opismenjevanje. Pomembno je prepoznati otroka v procesu, ko se opismenjuje.” (Teale in Sulzby v knjigi Emergent literacy: Writing and reading, 1986)

Govor: napovednik zgodnje in kasnejše pismenosti

Govor otrok → razvoj zgodnje in akademske (konvencionalne) pismenosti

egocentrični in notranji govor otrok omogočata konceptualizacijo zunanjega okolja (razmišljanje v preteklosti in prihodnosti; argumentiranje, vključevanje pogledov drugih ljudi); raba govora v **socialnem sporazumevanju** in raba govora kot posrednika za notranjo organizacijo izkušenj (semiotična raztopina).

Govor: napovednik zgodnje in kasnejše pismenosti

Visoki napovedniki zgodnje in akademske pismenosti so predvsem:

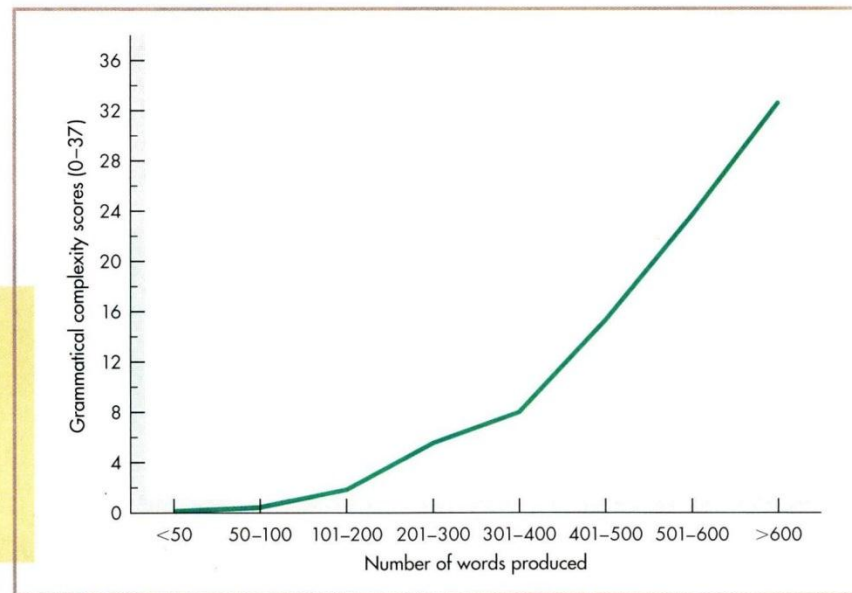
- ▶ **besednjak** malčkov/otrok;
- ▶ **pripovedovanje zgodbe** malčkov/otrok (povezanost M – G; skladnja, metajezik);
- ▶ **metajezikovne zmožnosti** otrok (npr. zavedanje manjših in večjih enot jezikovnega sistema; spoznavanje splošnih zakonitosti branja in pisanja; fonološko zavedanje, zavedanje črk).

Govor: napovednik zgodnje in kasnejše pismenosti

Značilno obdobje za razvoj govora otrok je od 6. meseca do 5. leta starosti.

Primer: razvoj besednjaka

Figure 7.8 When the size of children's vocabulary is plotted against the degree of grammatical complexity of their utterances, there is a clear, positive relationship. These data are used by Elizabeth Bates and her colleagues to argue that grammar emerges from the need to use many words to convey complex messages. Note that there is an acceleration of grammatical complexity that begins when children's vocabularies reach approximately 400 words. (From Bates, 1999.)

Govor: napovednik zgodnje in kasnejše pismenosti

Empirične raziskave

1) Metaanaliza 99 raziskav (Mol in Bus, 2011).

Zgodnja **izpostavljenost otroški literaturi**:
učinek na govor malčkov/otrok in zgodnjo pismenost.

Izpostavljenost literaturi je pojasnila:

- v predš. obdobju 12 % variance v govorni kompetentnosti;
- pri osnovnošolskih otrocih 13 % variance;
- pri mladostnikih na sred. ravni 19 % variance;
- pri mlajših odraslih 30 % variance.

Govor: napovednik zgodnje in kasnejše pismenosti

- 1) Oblikovan je bil **recipročni odnos: zgodnja izpostavljenost literaturi spodbuja govor otrok in bralni razvoj, ki potem obratno spodbuja pogostost in količino izpostavljenosti literaturi.**

Posledica: pri konvencionalnem bralcu je moč zaslediti velike individualne razlike, ki so z leti vse večje.

Izp liter. Pojasni večji del variance pri slabih bralcih (14 %) kot pri normativnih bralcih (4 %).

Govor: napovednik zgodnje in kasnejše pismenosti

- 2) V. Muter in sodelavci (2004): otrokova govorna kompetentnost ob vstopu v šolo je pomemben napovednik uspešnosti pri učenju branja v prvih dveh letih šolanja.

- 3) L. Marjanovič in sodelavci (2007): govor je visok napovednik otrokove uspešnosti v šoli (pri slovi, matematiki, splošni učni uspeh); višji kot splošna inteligentnost, dimenzije osebnosti.

Ocenjevanje govora malčkov/otrok

Pripomočki za **ocenjevanje govora dojenčkov/malčkov/otrok.**

Možnost ocenjevanja govora v več razvojnih obdobjih – spremljanje: **koncept dodane vrednosti.**

Ljubica Marjanovič Umek, Urška Fekonja Peklaj, Gregor Sočan in Luka Komidar

Ocenjevanje sporazumevalnih zmožnosti dojenčkov in malčkov

Lista razvoja sporazumevalnih zmožnosti: Besede in geste

Lista razvoja sporazumevalnih zmožnosti: Besede in stavki

Preizkus pripovedovanja zgodbe: Rokavička

SLIKOVNA PREDLOGA

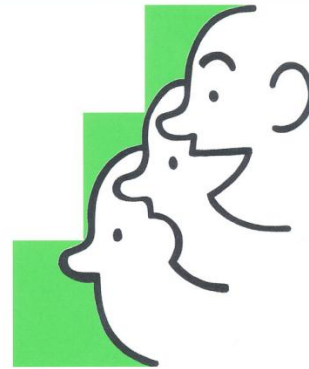
Ljubica Marjanovič Umek, Urška Fekonja Peklaj in Simona Kranjc
Ilustrirala: Meta Lahdenmäki

Preizkus pripovedovanja zgodbe: Žabji kralj

SLIKOVNA PREDLOGA

Ljubica Marjanovič Umek, Urška Fekonja Peklaj in Simona Kranjc
Ilustrirala: Meta Lahdenmäki

Lestvice splošnega govornega razvoja - LJ
(LSGR - LJ)

PRIROČNIK

Ljubica Marjanovič Umek, Urška Fekonja,
Anja Podlesek, Simona Kranjc in Katja Bajc

Center za psihodiagnostična sredstva, d. o. o.,
Ljubljana

Ljubica Marjanovič Umek, Urška Fekonja Peklaj, Gregor Sočan in Luka Komidar

Splošni govorni preizkus: Pisno sporočanje

SGP-PS

Učinek socialnih kontekstov

Simbolna igra

- Socialne vrstniške dejavnosti.
- Miselne in govorne pretvorbe.
- Metajezik.

Simbolna igra v različnih pogojih (Astington in Peletier, 1996): različna zmožnost rabe metajezika!!!

Učinek socialnih kontekstov

Skupno branje

- Pogostost skupnega branja.
- Kakovost skupnega branja.
- Starost, pri kateri so starši začeli brati dojenčku/otroku.

Učinek skupnega branja najbolj prepoznaven:

- pripovedovanje zgodbe otrok;
- metajezik.

Skupno branje: kakovostne otroške knjige vključujejo 3-krat več besed kot otroške televizijske oddaje ali pogovarjanje odraslih z otroki.

Vpliva na razumevanje večjega števila besed pri otrocih; za rabo besed še ni v celoti potrjeno.

Učinek socialnih kontekstov

SES – jezikovni kod

Ne glede na to, za katero dejavnost ali socialni kontekst (formalni in neformalni) gre, pa ima, kot pravi Bernstein (1961), ključno vlogo v razvoju govora in pismenosti otrok **jezik, ki ga rabijo odrasli v njegovem okolju**. Če vzgojiteljica rabi razširjeni jezikovni kod, verjetno le ta ne bo “dosegel” otrok z omejenim jezikovnim kodom. Med njimi torej ne bo vzpostavljeno sporazumevanje. Otroci z omejenim jezikovnim kodom, ki ne razumejo vzg., se bodo posredovane vsebine pogosto naučili na pamet. Sami ne bodo zmogli narediti posplošitev principov in miselnih operacij v različnih govornih kontekstih, ker jezik ne bo odigral vloge posrednika, ki bi otrokom omogočil lastno refleksijo in razmišljanje.